

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
СЕРІЯ: ПЕДАГОГІКА

2(29)' 2022

ЗАСНОВАНИЙ
У ВЕРЕСНІ 2008 РОКУ

ВИХОДИТЬ ДВІЧІ НА РІК

ЗАПОРІЖЖЯ
2022

УДК 378 (066)

ББК 74.58

Н 34

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ВОРОВКА Маргарита – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та педагогічної майстерності, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КОЛЕВА Красимира – доктор філології, лектор, Шуменський університет «Єпископ Костянтин Преславський» (Республіка Болгарія);

КОНОВАЛЕНКО Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання германських мов, декан філологічного факультету, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КОРОБЧЕНКО Ангеліна – доктор історичних наук, професор кафедри педагогіки та педагогічної майстерності, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КРУГЛИК Владислав – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформатики і кібернетики, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

КУЧАЙ Тетяна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (Україна);

ЛЯПУНОВА Валентина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

МАКСИМОВ Олександр – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри неорганічної хімії та хімічної освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

НЕЧИПОРЕНКО Валентина – доктор педагогічних наук, професор, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

ПАВЛЕНКО Анатолій – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

ПОЗДНЯКОВА Олена – кандидат педагогічних наук, проректор, доцент кафедри спеціальної педагогіки та спеціальної психології, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

ПОЗДНЯКОВА-КИРБЯТ'ЄВА Елліна – доктор соціологічних наук, професор, проректор з навчальної роботи, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна);

СЕГЕДА Наталя – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна);

БУРВІТЕ Сігіта – доктор соціальних наук, Академія освіти, Університет Вітаутаса Магнуса: Каунас, Вільнюс (Литва);

ФУНТИКОВА Ольга – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти, Маріупольський державний університет (Україна);

ШЕВЧЕНКО Юлія – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор
СЕГЕДА Наталя

Заступник головного редактора
КОНОВАЛЕНКО Тетяна

Відповідальний редактор
ДУБЯГА Світлана

Редактор-перекладач
БАРАНЦОВА Ірина

Коректор
МАДЕНОВА Олена

Комп'ютерна верстка
ОДНОРОГ Тетяна

Адреса редакції
вул. Наукового містечка, 59,
м. Запоріжжя, Запорізька область,
Україна, 69000
e-mail: pedagogy@mdpu.org.ua

Присвячений актуальним проблемам гуманітаризації і гуманізації освіти. Автори розглядають освітні феномени та явища у філософсько-антропологічному вимірі, порушують проблеми творчого розвитку суб'єктів навчання і виховання, висвітлюють концептуальні позиції та експериментальні методики щодо вдосконалення сучасної педагогічної освіти.

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького протокол № 5 від 29.11.2022 р.

<http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv>

Входить до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з педагогічних наук (спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки, 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта, 015 Професійна освіта відповідно до Наказу МОН України від 02.07.2020 №886.
<http://nfv.ukrintei.ua/view/5b1925e27847426a2d0ab4b6>

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 14524-3495Р від 15.09.2008 р.
Свідоцтво про державну перереєстрацію
КВ № 22131-12031 ПР від 16.05.2016 р.

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2022

ЗМІСТ

ОСВІТА У ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ РЕФЛЕКСІЯХ

Баранцова Ірина	
Міжкультурний аспект навчання іноземній мові.....	7
Коноваленко Тетяна, Баранцова Ірина, Рутковський Максим	
Міжкультурний підхід до мотивації вивчення іноземних мов.....	14
Окуліч-Козарин Валерій	
Про програму досліджень штучного інтелекту на ринку послуг вищої освіти на 2022–2027 рр.....	19
Гузь Наталя, Гузь Володимир	
Проблема професійного вигорання в учителів початкових класів в умовах війни.....	25
Захарова Наталя, Осипенко Світлана, Павленко Олександр	
Формування фінансової грамотності на засадах компетентнісного підходу.....	33
Щебликіна Зоя, Щебликіна Інна, Ярема Любов	
Об'єктивна необхідність впровадження інноваційних технологій управління в діяльність закладів освіти.....	41

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Житнік Тетяна	
Психологічний аспект тяжіння дітей дошкільного віку до сприймання творів мистецтва 20-го століття (на прикладі робіт Анрі Матісса та Пабло Пікассо).....	52
Ковальова Ольга, Кваша Наталі	
Розвиток комунікативних навичок у дітей з інвалідністю в процесі інтеграції в соціум.....	59
Мелаш Валентина, Дубяга Світлана, Варениченко Анастасія	
Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації навчальної діяльності учнів із особливостями психічного розвитку.....	68
Нижник Тетяна, Городнича Світлана	
Теоретичні аспекти формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичного дизайну.....	73
Переверзєва Олена	
Основні завдання для учителя музичного мистецтва в процесі самостійної підготовки до диригентської діяльності.....	78

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ковальова Ольга, Мартинова-Ганецька Тетяна	
Особливості нейропсихологічної корекції алалії на різних етапах взаємодії з дитиною.....	89
Котова Олена, Цибульська Вікторія, Суханова Ганна	
Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи в новій українській школі.....	97
Марченко Оксана, Воробка Володимир, Постол Анатолій	
Інноваційні технології та методи навчання у вишах України.....	104
Маслова Аліна, Гончарова Ольга	
Імплементація технології CLIL в навчальний процес ЗВО в контексті застосування кращих освітніх практик ЄС.....	112
Матюха Галина, Приходько Тетяна	
Використання тестових завдань як засіб реалізації зворотного зв'язку на уроках англійської мови в старшій школі.....	118
Матюха Галина, Топалов Євген	
Опанування навичок і вмінь аудіювання англійською мовою учнями старшої школи.....	126
Таган Людмила	
Основні напрями роботи з формування просодичного компонента мовлення у дітей з дизартрією.....	133

Шкірта Михайло, Степчук Надія, Шанта Іван

Професійна підготовка фахівців у галузі фізичної культури і спорту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій..... 138

АСПІРАНТСЬКІ СТУДІЇ

Батарейна Ірина

Арт-терапія як засіб виховної роботи в освітньому процесі 144

Бойко Оксана

Віртуальна комунікація: засіб навчання чи нова мовна навичка?..... 151

Буряк Ірина

Формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку як наукова проблема 156

Волік Наталія

Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту дитини дошкільного віку в закладі дошкільної освіти 162

Негрій Ольга

Специфіка сімейно-орієнтованого підходу до родин з питань раннього дошкільного віку дітей в умовах надзвичайних ситуацій 170

Свириденко Ганна

Особливості розуміння та використання прийменників просторового значення учнями з мовленнєвими порушеннями 177

Тарасова Вікторія

Розвиток професійної компетентності вчителів в умовах територіальних громад 181

Відомості про авторів 190

CONTENTS

EDUCATION IN PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL REFLECTIONS

Barantsova Iryna	
Intercultural aspect of foreign language teaching	7
Konovalenko Tetiana, Barantsova Iryna, Rutkovsky Maxim	
Intercultural approach to the motivation of studying foreign languages.....	14
Okulicz-Kozaryn Walery	
About the research program of artificial intelligence on higher education service market for 2022–2027.....	19
Huz' Natalia, Huz' Volodymyr	
The problem of professional burnout in primary class teachers in the conditions of war.....	25
Zakharova Natalia, Osypenko Svitlana, Pavlenko Oleksandr	
Formation of financial literacy on the basis of a competent approach.....	33
Shcheblykina Zoia, Shcheblykina Inna, Yarema Liubov	
The objective need to implement innovative management technologies in the activities of educational institutions	41

PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY OF THE CREATIVE PERSONALITY DEVELOPMENT

Zhytnik Tetiana	
The psychological aspect of preschool children's attraction to the perception of works of art of the 20th century (using the works of Henri Matisse and Pablo Picasso)	52
Kovaleva Olga, Kvasha Nataliya	
Development of communication skills in children with disabilities in the process of integration into society	59
Melash Valentina, Dubiaha Svitlana, Varenychenko Anastasia	
Preparing future teachers for the organization of educational activities of students with specific mental development.....	68
Nyzhnyk Tetiana, Horodnycha Svitlana	
Theoretical aspects of the formation of social competence in children of older preschool age by means of didactic design	73
Pereverzeva Olena	
Main tasks for a music teacher in the process of independent preparation for conducting activity.....	78

CONTEMPORARY PEDAGOGICAL EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Kovaleva Olga, Martynova-Ganetska Tetiana	
Peculiarities of neuropsychological correction of alalia at different stages of interaction with a child.....	89
Kotova Olena, Tsybulska Viktoriia, Sukhanova Hanna	
Professional training of future physical education teachers to work at the New Ukrainian School	97
Marchenko Oksana, Vorovka Volodymyr, Postol Anatolii	
Innovative technologies and methods of teaching in universities of Ukraine	104
Maslova Alina, Goncharova Olga	
Implementation of CLIL-technology in the educational process of higher education institutions through the use of the best educational practices of the EU.....	112
Matiukha Halyna, Prykhodko Tetiana	
Use of test tasks as a means of implementing feedback in English language lessons in senior school.....	118
Matiukha Halyna, Topalov Yevhen	
Learning English listening skills by students of senior school.....	126

Tagan Ludmila

The main directions of work on the formation of the prosodic component of speech
in children with dysarthria..... 133

Shkirta Myhailo, Stepchuk Nadiya, Shanta Ivan

Professional training of specialists in the field of physical culture and sports using information
and communication technologies 138

POST-GRADUAL WORKSHOP

Batareina Iryna

Art therapy as a means of educational work in education..... 144

Boiko Oksana

Virtual communication: a learning tool or a new language skill? 151

Buriak Iryna

Formation of a non-discriminatory approach in the upbringing of preschool children
in future teachers of preschool education as a scientific problem 156

Volik Nataliia

Pedagogical conditions for the development of emotional intelligence of a preschool child
in a preschool education institution 162

Nehrii Olha

The specifics of a family-centered approach to families with issues of the early preschool age
of children in emergency situations 170

Svyrydenko Hanna

Features of the understanding and use of prepositions with spatial meaning by students
with speech disorders..... 177

Tarasova Viktoriia

Development of teachers' professional competence in the conditions of territorial communities..... 181

Information about authors 193

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Наталія Захарова, Світлана Осипенко, Олександр Павленко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

Авторами обґрунтовано значення фінансової грамотності як першооснови формування фінансового добробуту населення та необхідності забезпечення відповідального ставлення до управління особистими фінансами в сучасних умовах економічного розвитку. Проаналізовано рівень фінансової грамотності на основі методології, яка сформована ОЕСР, в т.ч. у розрізі різних вікових груп. Підкреслено важливість формування компетентності «підприємливість і фінансова грамотність» в процесі навчання. Виокремлено вектори формування фінансової грамотності у різних вікових групах на основі ряду знань і вмінь, що притаманні для кожної з них. Підкреслено важливість фокусування на дітей шкільного віку і молодь в процесі фінансової освіти та встановлено ключові зміни підходів у навчанні фінансової грамотності та комунікаціях. Обґрунтовано необхідність забезпечення фінансової культури та надано характеристику окремих її видів. Узагальнено наслідки підвищення фінансової грамотності населення для розвитку фінансової системи країни.

Ключові слова:

фінансова грамотність, добробут; фінансова освіта; фінансові компетентності; фінансова культура.

Resume:

Zakharova Natalia, Osypenko Svitlana, Pavlenko Oleksandr. Formation of financial literacy on the basis of a competent approach.

The authors substantiated the importance of financial literacy as the primary basis for the formation of the financial well-being of the population and the need to ensure a responsible attitude to the management of personal finances in modern conditions of economic development. The level of financial literacy, based on the methodology developed by the Organization for Economic Cooperation and Development, was analyzed, including in terms of different age groups. The importance of the formation of the competence «entrepreneurship and financial literacy» in the learning process, which involves initiative, readiness to take responsibility for one's own decisions, the ability to organize one's activities to achieve goals, awareness of the ethical values of effective cooperation, readiness to implement initiated ideas, making one's own decisions, is emphasized. The approaches to the definition of financial literacy by scientists, international and domestic organizations dealing with issues of financial literacy are highlighted. The main vectors of the formation of financial literacy in different age groups are distinguished based on a number of knowledge and skills inherent in each of them. The importance of focusing on school-age children and young people in the process of financial education is emphasized and key changes in approaches to teaching financial literacy and communications are established. It was noted that the issue of financial literacy runs through all curricula formed for general secondary education institutions. The need to ensure financial culture is substantiated and the characteristics of its individual types are given, including insurance, tax, credit, pension culture, savings, investment, and consumption culture. The consequences of increasing the financial literacy of the population for the development of the country's financial system are summarized.

Key words:

financial literacy, well-being; financial education; financial competences; financial culture.

Постановка проблеми. Фінансова система охоплює грошові відносини між державою і підприємствами, організаціями, державою і населенням, між підприємствами і всередині них. Саме розуміння основ її функціонування та фінансова обізнаність населення дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо формування власних доходів, планування сімейного бюджету, здійснення заощаджень, запозичень, інвестування, страхування тощо. Фінансова грамотність людини забезпечує дотримання правових норм у сфері фінансів, сприяє підвищенню рівня захищеності від фінансових ризиків, шахрайських схем і виникненню невинуватих витрат за рахунок більш відповідального ставлення до управління особистими фінансами.

Фінансова грамотність населення є першоосною формування фінансового добробуту, що характеризує стан матеріального забезпечення певної особи, який надає можливість повністю виконувати свої зобов'язання, мати певну «фінансову подушку» й забезпечувати високий рівень життя. На сьогодні фінансова грамотність як кожного окремого мешканця територіальних громад, так і

українського суспільства в цілому, а також розвиток ключових фінансових компетентностей є невід'ємною частиною розвитку незалежної України.

За даними Світового банку, понад 100 країн світу займаються розвитком фінансової грамотності. Серед країн, які приєдналися до Міжнародної мережі фінансової освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), понад 40 країн впроваджують першу стратегію фінансової грамотності, понад 20 країн вже її розробили та реалізують.

Відзначимо, що за методологією, яка сформована ОЕСР, загальний індекс фінансової грамотності України у 2021 році становив 12,3 бали проти 11,6 балів у 2018 році. Це складає 58% від максимального значення цього показника. Індекс фінансової грамотності в Україні має позитивну динаміку, внаслідок якої за менше ніж 3 роки відбулося зростання на 6,0% у бальному вираженні. Відмінності є у фінансовій грамотності за віком, місцем реєстрації, освітою і доходами. Це є характерним і для країн дослідження ОЕСР за 2020 р. (*Звіт «Фінансова грамотність...»*, 2022).

Найвищий рівень фінансової грамотності зафіксовано в українців віком 25-34 роки (12,7 бали) та 30-59 років (12,6 бали). Найменш фінансово обізнаною є молодь віком 18-19 років (10,1 бали) та люди, старші 60 років (11,6 бали).

Українці мають нижчий рівень доходу порівняно з рядом інших країн, що призводить до меншого запасу фінансової міцності на випадок втрати основного джерела доходу. Як наслідок, вони отримують більше відчуття стресу через стан своїх фінансів.

В Україні відмічається низький рівень користування фінансовими послугами та продуктами: 40% населення за останні два роки не користувались жодними з них (*Звіт «Фінансова грамотність...»*, 2022).

Отже, підвищення рівня фінансової грамотності населення, і, насамперед, школярів і молоді, є важливим завданням, що потребує вирішення на загальнодержавному рівні. Адже ці групи є цільовими, оскільки становлять потенціал майбутнього розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про посилення уваги дослідників до проблеми формування фінансової грамотності різних вікових груп населення. Цим питанням присвячували наукові роботи Н. Барадія, О. Блискавка, Т. Кізима, Г. Кучерова, Т. Латковська, І. Ломачинська, Л. Покась, Н. Савчук, Т. Смовженко й ін. Науковцями підкреслено, що особлива роль у формуванні фінансової грамотності особистості належить закладам загальної середньої освіти, оскільки чим раніше здобувач освіти долучається до вивчення фінансових питань, тим швидше він налагодить взаємодію з різними ланками фінансової сфери та адаптується до сучасних реалій. Однак, попри наявність значної кількості робіт щодо порушеної проблеми, невирішеним залишається питання актуалізації фінансових знань для населення різних вікових груп та формування для кожної з них певних фінансових компетентностей за алгоритмом, який би забезпечив взаємозв'язок між групами.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування необхідності підвищення фінансової грамотності різних вікових груп населення на основі забезпечення якісної фінансової освіти, що передбачає формування певного набору знань, умінь, навичок щодо управління особистими фінансами, споживання фінансових послуг, які є основою ухвалення відповідальних фінансових рішень, забезпечення і поліпшення добробуту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно ст. 12 Закону України «Про освіту», метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості,

яка придатна до життя в суспільстві та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності (*Про освіту*. Закон України, 2017).

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти (*Про освіту*. Закон України, 2017).

При цьому компетентність, підприємливість та фінансова грамотність передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективною співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Відзначимо, що питання фінансової грамотності наскрізною змістовою лінією проходять через всі навчальні програми, сформовані для закладів загальної середньої освіти. Але спеціалісти вважають, що забезпечення якісної фінансової освіти можливе лише за допомогою профільного курсу «Фінансова грамотність», що сприятиме реалізації відповідної компетентності.

Вивченням фінансової грамотності займаються уряди багатьох країн світу, державні і недержавні фінансові й освітні організації, серед яких Всесвітній банк і Організація Економічного Співробітництва та Розвитку.

Всесвітній банк розглядає поняття фінансової грамотності як здатність особистості приймати обґрунтовані рішення з питань використання і управління власними грошима. Міжнародні організації додають до цього формулювання й вміння приймати ефективні фінансові рішення в короткостроковій та довгостроковій перспективі (Ломачинська, 2011, с. 118).

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) стверджує, що фінансова

грамотність – це комбінація фінансової обізнаності, знань, навичок, досвіду, відношення та поведінки, що потрібні для ухвалення фінансових рішень та формування особистого фінансового добробуту (*Organisation for Economic Cooperation...*, 2018).

У проєкті Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2025 року, розробленому Національним банком України, фінансова грамотність визначена як комплекс знань, вмінь, навичок, ставлення та поведінки

людини, потрібних для ухвалення обґрунтованих фінансових рішень і для досягнення в результаті особистого фінансового добробуту (*Стратегія фінансової грамотності...*, 2019).

Серед науковців також немає одностайної думки щодо визначення поняття фінансової грамотності, однак, частіш за все, вони сходяться у питаннях її значення та необхідності формування фінансової грамотності населення для забезпечення його адаптації до умов сучасного фінансового середовища.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «фінансова грамотність» у наукових працях

Автор	Трактування
Кізіма Т. (Кізіма, 2016)	сукупність світоглядних позицій (установок), знань і навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами та здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень
Смовженко Т. (Смовженко & Кузнєцова, 2013)	сукупність знань, вмінь та навичок, які потрібні населенню для прийняття відповідальних економічних і фінансових рішень з належним рівнем компетентності, і забезпечують соціальну стабільність у суспільстві
Кучерова Г. (Кучерова, 2013)	певне вміння застосовувати фінансові знання та використовувати здобуті фінансові навички, щоб отримувати максимальну користь від управління власними фінансами та застосування фінансових послуг, прийняття рішень про доходи, витрати і заощадження для вибору відповідних фінансових інструментів, планування бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі
Радзішевська Д. (Радзішевська, 2022)	вміння управляти своїми грошима так, щоб забезпечити собі і своїй родині фінансову незалежність за допомогою тих фінансових механізмів, які представлені на ринку, і за допомогою тих навичок розпорядження грошима, які допомагають зберігати, заробляти і збільшувати ті кошти, що має людина.
Савчук Н. (Савчук, 2021)	комплекс навичок, яких людина набуває в процесі фінансової освіти як в закладах загальної середньої освіти, так і в закладах вищої освіти. Ці навички продуктивно засвоюються і перевіряються у практиці конкретного життя, до якого і необхідно готувати учнівську молодь шляхом надання необхідних фінансових знань.

Більшість спеціалістів дотримується думки: чим раніше особистість дізнається про роль і значення фінансів у житті людини та суспільства, тим швидше сформується корисні фінансові навички, які сприятимуть набуттю фінансової самостійності, відповідальному ставленню до управління особистими фінансами, а також дозволять сформувати основу своєї фінансової безпеки й добробуту.

Першочергову роль у досягненні фінансових компетенцій відіграє освіта. У проєкті Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2025 року фінансова освіта визначена як інструмент підвищення фінансової грамотності населення; процес, протягом якого поглиблюються знання фінансових концепцій, фінансових послуг, ризиків; розвиваються навички та впевненість, що сприяють ухваленню обґрунтованих фінансових рішень, надають розуміння, куди звернутися по допомогу та які заходи необхідно вжити, щоб поліпшити особистий фінансовий добробут. У межах цього документу під терміном «фінансова освіта»

йдеться про базову фінансову освіту, що не передбачає підготовку професійних учасників фінансового ринку (*Стратегія фінансової грамотності...*, 2019).

Таким чином ОЕСР сформулювало визначення фінансової освіти, яке містить:

1) базові навички розрахунків, у т. ч. спроможність визначити рівень інвестиційного доходу, відсоткову ставку за борговими зобов'язаннями;

2) розуміння переваг і ризиків, пов'язаних із певними фінансовими рішеннями, в т. ч. що стосується витрат, запозичень тощо;

3) розуміння базових фінансових понять, зокрема співвідношення ризику і доходності інвестицій, основних характеристик різних типів інвестицій і фінансових продуктів, переваг диверсифікації ризику, вартості коштів у часі;

4) спроможність отримувати доступ до джерел інформації, формулювати питання і розуміти зміст професійних консультацій (Латковська, 2022).

До завдань, що вирішуються під час формування фінансової грамотності, належать:

- формування базових знань з управління особистими фінансами, особливостей функціонування фінансової системи країни;
- актуалізація важливості підвищення рівня фінансової грамотності населення, формування свідомого і відповідального ставлення до фінансів;
- розуміння основних прав та обов'язків споживачів фінансових послуг, важливість дотримання законності при здійсненні фінансових операцій;
- формування фінансової культури населення;
- обґрунтування фінансових цілей, планування доходів і витрат, сприяння

прийняттю зважених рішень щодо використання фінансових послуг, сплати податків;

- уміння знаходити та аналізувати різні види інформації, що стосуються різних сфер фінансового життя;
 - використання фінансових та інформаційних технологій для забезпечення якісного управління власними фінансами;
 - уміння оцінити фінансові ризики та захиститися від шахрайських дій у сфері фінансів.
- Загалом, необхідно мати певні вектори формування фінансової грамотності у різних вікових групах, серед яких можна виділити наступні (табл. 1)

Таблиця 2

Формування фінансової грамотності у різних вікових групах населення

Вікові групи	Знання і навички з фінансової грамотності
Діти дошкільного віку	Формування в ігровій формі або через мультфільми цікавості до світу фінансів та елементарних знань про історію та значення грошей. Виховання навичок заощадження, вміння помірковано витратити кошти. Розуміння основних джерел формування доходів родини. Використання інтернет-простору, розвиваючих ігор для розвитку фінансових вмій, які відповідають віку. Здійснення невеликих покупок із допомогою дорослих.
Діти шкільного віку	Володіння базовими знаннями з фінансової грамотності: - розуміння сутності кредитування, страхування, інвестування; - аналіз вигідності умов надання різними фінансовими установами певних фінансових послуг; - ознайомлення із сутністю та видами податків, їх значенням для держави та суспільства; - розуміння методів здійснення платежів із використанням готівки, безготівкових коштів, електронних грошей; - розуміння природи та видів надходжень та видатків сімей; Посильна участь у плануванні сімейного бюджету. Самостійне здійснення покупок. Відкладання коштів для непередбачених витрат, здійснення незначних заощаджень. Формування свідомого і відповідального ставлення до фінансів.
Молодь, в т. ч студентство	Підвищення рівня фінансової обізнаності. Застосування знань з фінансової грамотності на практиці: - купівля-продаж товарів через інтернет; - використання хоча б одного банківського продукту; - використання дистанційних каналів обслуговування у фінансовій сфері; - користування платіжними системами Розрахунок банківською платіжною карткою контактено та безконтактено. Розуміння своїх основних прав та обов'язків як споживача фінансових послуг. Оцінка доходу, необхідного з точки зору поточних потреб. Участь у складанні сімейного бюджету та дотримання його. Постановка фінансових цілей на майбутнє. Вміння оцінювати потенційні фінансові ризики та вигоди прийнятого рішення Розуміння, що вигідніше: зберігати чи інвестувати.
Дорослі	Дотримання обов'язків споживача фінансових послуг. Виховання в родині поняття важливості підвищення фінансової обізнаності. Регулярне планування своїх доходів та витрат, бюджету родини. Оцінка зовнішніх факторів, здатних вплинути на особистий фінансовий добробут. Формування власної фінансової подушки безпеки.

	<p>Здійснення пошуку та підбір високотехнологічних фінансових сервісів для особистого користування та використання у професійній діяльності.</p> <p>Обґрунтування для себе необхідності страхування, кредитування, інвестування.</p> <p>Розуміння юридичних та фінансових умов та наслідків договору перед його підписанням.</p> <p>Використання найбільш відповідних способів здійснення платежів на основі оцінки витрат.</p> <p>Планування майбутнього пенсійного забезпечення.</p> <p>Використання цифрових інструментів для моніторингу власних пенсійних накопичень та управління ними.</p> <p>Зважування ризиків значних проєктів та покупок.</p> <p>Захист від шахрайства у фінансовій сфері.</p> <p>Сплата податків та/або використання можливостей їх повернення.</p>
--	---

Фокусування на дітях шкільного віку і молоді передбачає зміну підходів у навчанні фінансовій грамотності та комунікацій, оскільки їх світосприйняття суттєво відрізняється від інших поколінь. На зміну тексту приходять зображення; замість книг використовується інформація з Інтернету, яка не потребує заучування, а тільки розуміння, де її знайти; вчитель стає наставником, коучем, який не дає розпорядження, а співпрацює на рівних; важливою стає увага, що концентрується на лідерах думок; орієнтація на потреби і особливості учня є більш пріоритетною, ніж програма навчання.

В процесі навчання формується фінансова культура, тобто знання, навички та відношення,

що необхідні для забезпечення відповідальної фінансової поведінки та підвищення фінансової інклюзії українців. У проєкті Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2025 року виділено чотири осередки формування фінансової культури молоді: родина, школа, громада, лідери думок (*Стратегія фінансової грамотності...*, 2019).

Щодо характеристики окремих видів фінансової культури, слід відзначити, що кожен з них має досить широке тлумачення, в якому відображені найбільш суттєві ознаки, зв'язки і відносини, що сформувалися у певній фінансовій сфері (табл. 2).

Таблиця 3

Характеристика основних видів фінансової культури

Види фінансової культури	Характеристика
Страхова культура	Актуалізація серед населення потреб у страховому захисті, формування знань і навичок щодо використання ними різних страхових інструментів
Податкова культура	Розуміння громадянами значення сплати податків для функціонування фінансової системи країни, елементарних правил оподаткування, їхніх прав та обов'язків у цій сфері
Культура кредитування	Поєднує у собі обізнаність щодо сутності кредиту, особливостей його надання й оформлення, прав і обов'язків сторін, обґрунтування необхідності його залучення у випадку реальної фінансової потреби та формування позитивної кредитної історії кожної особи
Культура заощадження та інвестування	Обґрунтування досягнення фінансових цілей на майбутнє з позиції здійснення заощаджень чи інвестування, формування комплексу знань щодо процесу їх здійснення, розуміння переваг і недоліків, усвідомлення усіх можливих наслідків
Культура споживання	На основі проведення реальної оцінки ймовірних доходів передбачає вжиття заходів для здійснення обґрунтованих покупок, попереднє визначення їх загальної цінності або корисності та виявлення можливих альтернатив.
Пенсійна культура	Планування шляхів забезпечення міцного фінансового стану після досягнення особою пенсійного віку на основі уявлення про чинну систему пенсійного забезпечення в Україні

Національний банк України спільно з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб і Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку підготували Рамку фінансових компетентностей дорослого населення (*Рамка фінансових компетентностей...*, 2022).

В основу української Рамки компетентностей покладено еталонні моделі фінансових компетентностей OECD (2016), G20/OECD INFE Core competencies framework on financial literacy for adults і European Union/OECD (2022), Financial competence framework for adults in the European

Union, які доповнено та адаптовано в контексті нашої держави.

Рамка – це документ, у якому описані ключові компетентності населення віком від 18 років, зокрема набір знань, умінь, навичок та особливостей ставлення до питань у сфері управління особистими фінансами, споживання фінансових послуг, що є основою для ухвалення відповідальних фінансових рішень, забезпечення і поліпшення добробуту.

Рамка містить чотири змістові розділи, кожен з яких поділений на теми та підтеми:

Розділ I. Гроші та угоди (гроші та валюти; дохід; платежі, ціни та покупки; фінансові звіти та договори)

Розділ II. Планування та управління фінансами (складання бюджету; управління доходами та витратами; заощадження; інвестування; довгострокове планування і створення активів; вихід на пенсію; кредит; боги та управління боргами).

Розділ III. Ризики та винагорода (визначення ризику; фінансовий резерв і страхування; управління ризиками і винагорода).

Розділ IV. Фінансовий ландшафт (регулювання і захист прав споживачів фінансових послуг; права і обов'язки споживачів фінансових послуг; освіта, інформація і поради; фінансові продукти і послуги; афери і шахрайство; податки і державні витрати; зовнішній вплив) (*Рамка фінансових компетентностей...*, 2022).

Загалом у Рамці описано понад шістсот тридцять фінансових компетентностей дорослої людини, серед яких виділені базові та основні. Кожна компетентність описана в трьох вимірах: обізнаність, знання та розуміння; навички та поведінка; упевненість, мотивація та ставлення.

За допомогою спеціальних тегів розробників освітніх програм, є можливість профільтрувати необхідні компетентності, зокрема за такими групами:

- цифрові фінансові компетентності;
- компетентності у сфері сталого фінансування;
- компетентності, які стосуються фінансової стійкості;
- компетентності, які стосуються кожної людини в повсякденному житті, для поточного чи майбутнього фінансового добробуту;
- компетентності, актуальні для переважної більшості дорослого населення.

Міжвідомча робоча група також працює над Рамкою фінансових компетентностей для дітей та молоді (осіб від 5 до 18 років), що стане наступним етапом у структуризації роботи щодо формування фінансової грамотності населення.

Важливо відмітити, що практичне використання Рамки фінансових компетентностей

дорослого населення сприятиме реалізації державної політики у цій сфері та забезпечить підвищення якості фінансової освіти щодо поглиблення знань та розвитку навичок ефективного управління особистими фінансами.

Національний банк створив сайт із фінансової грамотності «ТАЛАН» (<https://talan.bank.gov.ua/>). Сайт презентований 2 серпня 2022 року під час зустрічі з педагогами з нагоди старту літньої школи фінансової грамотності «ТАЛАН» для освітян. Основна мета створення сайту – формування й розвиток спільноти педагогів-тренерів із фінансової грамотності в Україні. Він буде корисним для викладачів, які працюють із дітьми, із дорослими (*Національний банк презентував...*, 2022).

Запуск такого інформаційного майданчика, як вважають розробники, сприятиме підвищенню фінансової обізнаності українців, посиленню кваліфікації педагогів у сфері фінансової грамотності, залученню педагогів, дітей та молоді до заходів НБУ та ширшому розповсюдженню навчальних матеріалів із фінансової грамотності (*Національний банк презентував...*, 2022).

«ТАЛАН» є платформою для підвищення кваліфікації педагогів у сфері фінансової грамотності, що підтверджується відповідним сертифікатом. Навчальні заходи проводять експерти НБУ на постійній основі у співпраці з МОН України із залученням провідних фахівців фінансового ринку.

Висновки. Необхідність формування загальнодержавного підходу до підвищення фінансової грамотності населення особливо зростає в останнє десятиліття. Це пов'язано із необхідністю вирішення питань особистого боргового навантаження, відсутності заощаджень, низького рівня фінансового планування власних доходів і витрат, необізнаністю щодо використання нових фінансових продуктів та послуг, нездатністю приймати ефективні рішення, спрямовані на захист власного фінансового добробуту тощо. Першочергове значення у забезпеченні підвищення фінансової грамотності відіграє освіта, яка сприяє формуванню відповідних фінансових компетенцій для різних вікових груп населення.

Підвищення фінансової грамотності населення країни дозволить забезпечити зростання:

- частоти користування фінансовими послугами та їх здійснення у дистанційному форматі на основі наявних цифрових інструментів (онлайн-сервісів, мобільних додатків);
- поінформованості про права, обов'язки у фінансовій сфері;

- рівня захисту від впливу ризиків, що пов'язані з прийняттям фінансових рішень та від дій шахраїв;
- фінансової інклюзії, загальної фінансової культури та соціальної відповідальності.

В цілому, це підвищить рівень адаптації населення до сучасних вимог розвитку фінансового сектору країни та сприятиме зміцненню його функціонування.

Список використаних джерел

- Звіт «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021». (2022) URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4
- Кізіма, Т.О. (2016). Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник ТНЕУ*. (2). 64–71.
- Кучерова, Г.Ю. (2013). Шляхи розвитку фінансової культури населення. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Економіка і менеджмент*. (2). 125–131. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vsuem_2013_2_18.pdf.
- Латковська, Т.А. (2022). Підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової освіти – виклик сучасності. URL: <http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/45.pdf>
- Ломачинська, І. А. (2011). Фінансова грамотність як основа оптимізації фінансової поведінки в умовах глобалізації. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечнікова*. Т. 16. Вип. 20. С. 116–124
- Національний банк презентував освітянам сайт з фінансової грамотності «ТАЛАН». (2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-osvityanam-sayt-z-finansovoyi-gramotnosti-talan>
- Про освіту. (2017). Закон України № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Радзішевська, Д.В. (2022). Підвищення фінансової грамотності населення України як один із пріоритетів державної політики на сучасному етапі. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Radzishevsk.pdf>.
- Рамка фінансових компетентностей дорослого населення України. (2022). URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf
- Савчук, Н. (2021). Фінансова грамотність: сутність і перспективи розвитку. URL: http://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2021_1/92-97.pdf
- Смовженко Т. С., & Кузнєцова А. Я. (2013). Фінансова грамотність населення та її вплив на розвиток економіки України. *Регіональна економіка*. № 2(68). С. 34–42.
- Стратегія фінансової грамотності: версія 1.0. (2019). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_fin_motnist%D1%96_NBU_pr.pdf?v=4
- Organisation for Economic Cooperation and Development (2018) Measuring of the Financial Literacy. URL: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/measuringfinancialliteracy.htm>

References

- The report “Financial literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine in 2021”. (2022) URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4 [in Ukrainian]
- Kijima T.O. (2016). Financial literacy of the population: foreign experience and domestic realities. *Herald of TNEU*. (2). P. 64–71. [in Ukrainian]
- Kucherova G.Yu. (2013). Ways of developing the financial culture of the population. *Bulletin of the East European University of Economics and Management. Economics and management*. (2). P.125–131. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vsuem_2013_2_18.pdf. [in Ukrainian]
- Latkovska T.A. (2022). Increasing the level of financial literacy and financial education is a modern challenge. URL: <http://www.naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/45.pdf> [in Ukrainian]
- Lomachynska I. A. (2011). Financial literacy as a basis for optimizing financial behavior in the context of globalization. *Bulletin of ONU named after I. I. Mechnikova*. T. 16. Vol. 20. P. 116–124 [in Ukrainian]
- The National Bank presented the TALAN financial literacy site to educators. (2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-osvityanam-sayt-z-finansovoyi-gramotnosti-talan> [in Ukrainian]
- About education. (2017). Law of Ukraine No. 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian]
- Radzishevsk D.V. (2022). Increasing the financial literacy of the population of Ukraine as one of the priorities of state policy at the current stage. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Radzishevsk.pdf>. [in Ukrainian]
- Framework of financial competences of the adult population of Ukraine. (2022). URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf [in Ukrainian]
- Savchuk N. (2021). Financial literacy: essence and development prospects. URL: http://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2021_1/92-97.pdf [in Ukrainian]
- Smovzhenko T. S., & Kuznetsova A. Ya. (2013). Financial literacy of the population and its influence on the development of the economy of Ukraine. *Regional economy*. No. 2 (68). P. 34–42. [in Ukrainian]
- Financial Literacy Strategy: Version 1.0. (2019). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_fin_motnist%D1%96_NBU_pr.pdf?v=4 [in Ukrainian]
- Organisation for Economic Cooperation and Development (2018) Measuring of the Financial Literacy. URL: <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/measuringfinancialliteracy.htm> [in English]

Відомості про авторів:

Захарова Наталя Юрїївна

Zaxarova_Natalya@mospu.edu.ua

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя, Запорізька обл., 69000, Україна

Осипенко Світлана Олександрівна
osypenko_svitlana@mospu.edu.ua

Information about the authors:

Zakharova Natalia Yuriiivna

Zaxarova_Natalya@mospu.edu.ua

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia, Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Osyenko Svitlana Olexandrivna
osypenko_svitlana@mospu.edu.ua

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

Павленко Олександр Михайлович

Oleksandr_Pavlenko@mspu.edu.ua

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi:

*Матеріал надійшов до редакції 07.10.2022 р.
Прийнято до друку 05.11.2022 р.*

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

Pavlenko Oleksandr Mykhailovych

Oleksandr_Pavlenko@mspu.edu.ua

Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi:

*Received at the editorial office 07.10.2022.
Accepted for publishing 05.11.2022.*

Наукове видання

**Науковий вісник
Мелітопольського державного педагогічного університету
Серія: Педагогіка**

Випуск XXIX

Матеріали подано мовою оригіналу.

Автори опублікованих матеріалів несуть цілковиту відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

**Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.
Рукописи не повертаються.**

**Підписано до друку 29.11.2022 р. Формат 60x84/8. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. акр. 23,02. Тираж 300 примірників**

Видавець

**Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького**

**Адреса: вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000
Тел. (0619) 44 04 64**

**Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції
від 16.05.2012 р. серія ДК № 4324**

Надруковано ФО-П Однорог Т.В.

Тел. (098) 243 96 51

**Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції
від 29.01.2013 р. серія ДК № 4477**